

ภาษาบาลีวันละคำ คติธรรมประจำสัปดาห์ : “กิเลส”

กิเลส เป็นคำภาษาบาลี อ่านออกเสียงตามภาษาบาลีว่า กิ-เล-สะ อ่านตามภาษาไทยว่า กิ-เลด หมายถึง เครื่องเศร้าหมองของจิต, สิ่งที่ทำให้สัตว์เศร้าหมอง, สิ่งที่ทำให้สัตว์เร่าร้อน และบางแห่งจะพบคำว่า สังกิเลส ซึ่งมีความหมายอย่างเดียวกัน ดังข้อความในพระอภิธรรมปิฎก ธรรมสังคณีปกรณ์ ว่า

ธรรมที่ชื่อว่า สังกิเลส เพราะอรรถว่า ยังสัตว์ให้เศร้าหมอง อธิบายว่า ย่อมเบียดเบียน คือ ทำให้สัตว์เร่าร้อน.

ธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดง ในเรื่องกิเลส ที่ควรจะได้พิจารณาเพิ่มเติม เช่น

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ขึ้นชื่อว่ากิเลสทั้งหลาย ย่อมเป็นสภาพหยาบ ถ้ากิเลสเหล่านี้ มีรูปร่างอันใด ๆ พึงสามารถจะเก็บไว้ในที่บางแห่ง ได้ไซ้ จักรวาลก็แคบเกินไป พรหมโลกก็ต่ำเกินไป, โอกาสของกิเลสเหล่านั้น ไม่พึงมี(ให้บรรลุ)เลย”

(จาก... พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย คถาธรรมบท)

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรมคากิเลส ย่อมไม่มีความขึ้นบาน เพราะจัดคุณความดี มีแต่จะให้ตกนรก”

(จาก ... พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก หาริตชาดก)

กิเลส เป็นสภาพธรรมที่มีจริง เป็นนามธรรม เป็นเครื่องเศร้าหมองของจิต กิเลสเวลาที่เกิดขึ้นนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะตัวเขาเองเท่านั้น ยังมีสภาพธรรมอื่น ๆ เกิดร่วมด้วยและจะต้องเกิดร่วมกับอกุศลจิตเท่านั้น กิเลสจะเกิดร่วมกับอกุศลจิตเท่านั้น เกิดร่วมกับจิตฝ่ายดีไม่ได้เลย

กิเลสมีมากมายหลายประการ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงไว้โดยละเอียด ตามที่ปรากฏในพระสูตรต่าง ๆ เช่น โลภะ (สภาพธรรมที่ติดข้อง ยินดีพอใจ) โทสะ (ความโกรธ ความขุ่นเคืองใจ ความไม่พอใจ) โมหะ (ความหลง ความไม่รู้) มานะ (ความสำคัญตน) มิจฉาทิณฺณิ (ความเห็นผิด) วิจิกิฉา (ความลังเลสงสัย ในสภาพธรรม) อหิริกะ (ความไม่ละอายต่ออกุศลธรรม) อนัตตตัปปะ (ความไม่เกรงกลัวต่ออกุศลธรรม) เป็นต้น ทั้งหมดนั้น เป็นธรรมที่มีจริง เป็นอกุศลธรรม เป็นธรรมฝ่ายดำ ซึ่งจะถูกดับด้วยปัญญาขึ้นที่เป็นโลกุตระ

จะเห็นได้ว่า กิเลสในชีวิตประจำวัน มีมากมายมหาศาล แม้แต่ในวันนี้เอง เมื่อเทียบส่วนกันระหว่าง อกุศล กับ กุศล แล้ว เทียบส่วนกันไม่ได้เลย เพราะมีอกุศลจิตเกิดขึ้นมากกว่า กุศล นั่นเอง ถ้ากิเลสมีรูปร่าง (แต่จริง ๆ ไม่ได้เป็นเช่นนั้น เพราะเป็นนามธรรม) ไม่มีที่เพียงพอที่จะเก็บเลย ทุกครั้งที่อกุศลจิตเกิด จะไม่ปราศจากกิเลสเลย ตามแต่ประเภทของอกุศลจิตนั้น ๆ และสะสมสืบต่ออยู่ในจิตทุกขณะอีกด้วย

เมื่อรู้ว่ามิกิเลสมากอย่างนี้ ก็ควรอย่างยิ่งที่จะได้ฟังพระธรรม ศึกษาพระธรรม อบรมเจริญปัญญา สะสมความเข้าใจถูก เห็นถูกไปตามลำดับ เพื่อวันหนึ่งข้างหน้าปัญญาจะเจริญยิ่งขึ้นจนสามารถดับกิเลสประการต่าง ๆ ได้จริง ซึ่งจะต่างจากบุคคลผู้ที่ไม่ได้ฟังพระธรรม ไม่ได้ศึกษาพระธรรม นับวันกิเลสก็มีแต่จะพอกพูนหนาแน่น ขึ้นเรื่อย ๆ เพราะไม่รู้ตัวตนเองมิกิเลส หรือ เพราะเข้าใจผิดว่าตนเองเป็นผู้หมดกิเลสแล้ว นั่นเอง

เพราะฉะนั้น พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดง จึงเป็นเครื่องเตือนที่ดี เกื้อกูลให้เห็นอกุศลธรรม และ เห็นโทษของอกุศลธรรมตามความเป็นจริง พร้อมทั้งทรงแสดงให้เห็นถึงคุณของปัญญา ปัญญา เป็นสภาพธรรมที่ดียิ่ง เป็นโสภณธรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นสภาพธรรมที่สำคัญมากในพระธรรมวินัยนี้ เพราะเหตุว่า บุคคลผู้มีปัญญานั้นจะสามารถดับกิเลสทั้งปวงได้เป็นสมุจเฉท (ถอนขึ้นได้อย่างเด็ดขาด) ไม่เกิดอีกเลย สามารถจะข้ามพ้นไปจากทุกข์ทั้งปวงได้ในที่สุด.

[ชมรมบ้านธัมมะ มศพ. : www.dhammadhomefellowship.com, โทร . ๐๘๕- ๖๒๑๓๑๐๖]